

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНА ДЕТЕРМІНАНТА ПРОЦЕСІВ СТРУКТУРНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

INTELLIGENTLY INNOVATIVE DETERMINATION OF THE PROCESSES OF STRUCTURAL MODERNIZATION OF THE ECONOMY OF THE REGION

У статті обґрунтовано значення інтелектуально-інноваційної детермінанти процесів структурної модернізації економіки регіонів. Доведено, що інтелектуально-інноваційні зрушення як детермінанти структурної модернізації економіки регіонів сприяють активізації інтелектуальної праці, становленню інтелектуальної культури та впровадженню інноваційних процесів у виробництво. Доведено необхідність інтелектуально-інноваційної модернізації на регіональному рівні. З'ясовано, що для продукування інтелектуального капіталу необхідно забезпечити щільний взаємозв'язок між освітніми, науковими установами, інноваційною інфраструктурою, бізнесом та регіональними органами влади. Обґрунтовано необхідність розвитку інноваційної інфраструктури регіонів для інноваційного зростання в регіонах, що спроможне активізувати процес інноваційної діяльності шляхом забезпечення більш щільної взаємодії між регіональними економічними суб'єктами. Доведено доцільність створення та розвитку інноваційної інфраструктури на базі закладів вищої освіти, що дасть можливість активізувати науково-дослідну роботу у закладах вищої освіти та наблизити їх до виробництва. З'ясовано переваги створення інноваційної інфраструктури для закладів вищої освіти та регіональної економіки.

Ключові слова: інтелектуально-інноваційна модернізація, інтелектуальний капітал, інноваційна інфраструктура, інновація, модернізація економіки регіону.

В статті обґрунтовано значення інтелектуально-інноваційної детермінанти процесів структурної модернізації

економіки регіонів. Доказано, що інтелектуально-інноваційні зрушення як детермінанти структурної модернізації економіки регіонів сприяють активізації інтелектуальної праці, становленню інтелектуальної культури та впровадженню інноваційних процесів у виробництво. Доказано необхідність інтелектуально-інноваційної модернізації на регіональному рівні. Вияснено, що для продукування інтелектуального капіталу необхідно забезпечити щільну взаємозв'язок між освітніми, науковими установами, інноваційною інфраструктурою, бізнесом та регіональними органами влади. Обґрунтовано необхідність розвитку інноваційної інфраструктури регіонів для інноваційного зростання в регіонах, яка спроможна активізувати процес інноваційної діяльності шляхом забезпечення більш щільного взаємодіяння між регіональними економічними суб'єктами. Доказано цілеспрямованість створення та розвитку інноваційної інфраструктури на базі вищих навчальних закладів, що дозволить активізувати науково-дослідницьку роботу в установах вищої освіти та наблизити їх до виробництва. Вияснено переваги створення інноваційної інфраструктури для закладів вищої освіти та регіональної економіки.

Ключевые слова: интеллектуально-инновационная модернизация, интеллектуальный капитал, инновационная инфраструктура, инновация, модернизация экономики региона.

УДК 330.3:338.49

Тулчинська С.О.

д.е.н., професор, професор кафедри економіки і підприємництва
Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Шашина М.В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва
Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

The article aims to justify intellectually innovative structural determinants modernization process of regional economies. As a result of the research, the general scientific and economic methods of cognition were used to identify and substantiate the intellectual and innovative determinants of regional economy's structural modernization. In the article it is proved that the intellectual-innovative shifts as determinants of region's economy structural modernization contribute to the intensification of intellectual work, the formation of intellectual culture and the introduction of innovative processes into production. The necessity of intellectual-innovative modernization on the regional level is proved. As this allows taking into account the features of the economic structure of the regions, the available intellectual capital and its features; faster response to changes in demand and their inclusion in strategic development measures; a closer relationship between the subjects of regional economic systems, which helps to accelerate the innovation process and increase the attraction of investment resources in the intellectual-innovative sphere. It is proved that for the production of intellectual capital it is necessary to ensure a close relationship between educational, scientific institutions, innovative infrastructure, business and regional authorities. The innovation development of regions is grounded for the innovative growth in the regions, which is capable of intensifying the process of innovation activity by ensuring more tight interaction between regional economic actors. The expediency of creation and development of innovative infrastructure on the basis of institutions of higher education has been proved, which will enable to intensify research work in higher education institutions and bring them closer to production. Innovation infrastructure in higher education institutions requires support from municipal and regional authorities. The formation of innovation infrastructure based on higher education institutions spreads the formation of small innovative enterprises, which, in turn, are more flexible in the market environment and are able to direct joint efforts with higher education institutions on the latest requirements of market conditions in innovative inquiries. The advantages of creating innovative infrastructure for higher education institutions and regional economics have been clarified. The intellectual and innovative determinant of regional economy structural modernization can give a synergistic effect to the formation and use of intellectual capital and innovative modernization of the regional economy, which will promote the socio-economic development of the regions and their release on the world market of innovative products and technologies.

Key words: intellectual-innovative modernization, intellectual capital, innovation infrastructure, innovation, modernization of the economy of the region.

Постановка проблеми. Сучасні глобалізаційні процеси, що супроводжують розвиток світового господарства доводять безапеляційність твердження, що підвищення міжнародної конкурентоспроможності, сталий розвиток країн та її регіонів можливий лише за умов використання іннова-

ційних засобів виробництва та інтелектуалізації економіки в цілому. Безапеляційність важливості інноваційного розвитку зумовлює підвищену увагу науковців всіх країн до пошуку нових факторів економічного інтелектуально-інноваційного розвитку, що також стало об'єктивною передумовою

регіонального економічного розвитку. Незважаючи на давно проголошені в Україні реформи у інноваційній сфері, можна казати про їх неспроможність зберегти та примножити інтелектуальний потенціал українського суспільства та створити інноваційну, високотехнологічну економіку країни та її регіонів. Це вимагає напрацювань у напрямі встановлення інтелектуально-інноваційних детермінант процесів структурної модернізації економіки регіонів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Поєднанню інтелектуальної та інноваційної складових економічного розвитку регіональних економічних систем присвятили свої роботи: Р. Бошма, Х. Брачик, Е. Брукінг, Дж. Гелбрейт, П. Друкер, Л. Едвінссон, Б. Карлссон, М. Кастельс, П. Кук, Дж. Ламбой, М. Мелоун, Т. Сакайя, Б. Санто, Р. Станкевич, Т. Стюарт, Б. Твіс, О. Тоффлер, Дж. Хауелс, М. Янг та інші західні вчені.

Серед українських науковців, що присвятили праці проблемам інтелектуально-інноваційного розвитку регіонів слід відмітити: Ю. Бажала, В. Базилевича, Л. Баластрик, Ю. Бойка, П. Бубенка, В. Василенка, А. Гальчинського, В. Геєця, З. Герасимчук, П. Гусева, О. Жихор, Б. Кваснюка, О. Кендюхова, М. Кизима, М. Козоріз, М. Коноваленка, Н. Куцай, Т. Смовженко, Л. Федулову, Н. Чухрай та ін. Інтенсивність наукового пошуку вчених пов'язана, перш за все, із безумовною актуальністю інтелектуально-інноваційних процесів у розвитку економіки та суспільства в цілому.

Виділення невирішеної частини загальної проблеми. Надаючи належне науковому доробку вчених, необхідно зауважити, що на цей час інтелектуально-інноваційні зрушення як детермінанта процесів структурної модернізації економіки регіонів досі залишаються недостатньо розробленою проблематикою та вимагає подальших досліджень у цій площині.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування інтелектуально-інноваційної детермінанти процесів структурної модернізації економіки регіонів. Для досягнення поставленої мети було доведено доцільність інтелектуально-інноваційної модернізації на регіональному рівні; визначено необхідність для подальшого інноваційного поступу економіки регіонів формування та нагромадження інтелектуального капіталу; сформульовано доцільність розвитку інноваційної інфраструктури в регіонах для інноваційного розвитку економіки регіонів; обґрунтовано необхідність створення та розвитку інноваційної інфраструктури на базі закладів вищої освіти регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Структурна модернізація економіки регіонів повинна бути детермінована інтелектуально-інноваційними зрушеннями, які відіграють ключову роль у забезпеченні ефективних проривів на шляху

інноваційного розвитку регіонів. Інтелектуально-інноваційні зрушення як детермінанта структурної модернізації економіки регіонів сприяє активізації інтелектуальної праці, становленню інтелектуальної культури та впровадженню інноваційних процесів у виробництво. Ми погоджуємося із думкою науковців про те, що «лише врахування регіональних особливостей інноваційної діяльності, використання регіональних інноваційних ініціатив дає державі шанс для «прориву» до групи високорозвинених країн світу» [2, с. 6].

На користь концентрації зусиль на регіональному рівні щодо інтелектуально-інноваційної модернізації говорить те, що: більш ефективне впровадження інноваційної політики відбувається на регіональному рівні оскільки це дає можливість урахувати особливості економічної структури регіонів та їх наявний інтелектуальний капітал; більш швидке реагування на зміни попиту та їх врахування у стратегічних заходах регіонального розвитку, а також більш тісний взаємозв'язок між суб'єктами регіональних господарських систем сприяють прискоренню інноваційного процесу та активізації залучення інвестиційних ресурсів у інтелектуально-інноваційну сферу.

У науковій літературі існує багато тлумачень поняття «інновація», але при цьому його сутність зазвичай зводиться до того, що інновація представляє собою процес реалізації ідей індивідуума в різних сферах діяльності, за якого висхідним є не тільки наукова новизна впровадження, а й новизна ринкового характеру, отримання економічного та соціального ефекту для регіону та суспільства. Оскільки інноваційний процес ґрунтується на діалектиці взаємозв'язків між людиною та навколишнім середовищем, пов'язаний із людським інтелектом та реалізацією ідей людини та при структурній модернізації особливого значення набувають питання гуманітарної сфери у соціально-економічному розвитку регіонів та пріоритети соціогуманітарного розвитку. Інноваційний поступ неможливий без інтелектуальної складової, що актуалізує формування та нагромадження інтелектуального капіталу регіонів. Інтелектуальний капітал вимагає постійного залучення інвестицій в освіту, науку, підготовку та перепідготовку кадрів, нарощення інноваційної культури, нагромадження знань тощо.

Інтелектуалізація економіки регіону акцентує увагу на формуванні інтелектуального капіталу регіонів, підтриманні високого рівня освіченості населення, збереженні наукових шкіл, популяризації освітньо-наукової діяльності, трансформації творчої діяльності у результати виробництва тощо. Без постійного стимулювання інтелектуальної сфери інноваційний розвиток регіонів стає неможливим. При цьому залучення інвестиційних ресурсів у інтелектуальну сферу повинно бути

безперервним. Особливість продукування інтелектуального капіталу полягає у тому, що воно відбувається з досить суттєвим лагом часу, а суттєве зменшення інвестування може призвести до катастрофічних наслідків. Інтелектуальний капітал, генеруючи нові знання, дає можливість отримати синергійний ефект у соціально-економічному розвитку через генерацію нових знань та їх втілення у інноваційній діяльності.

Для формування інтелектуального капіталу в регіонах потрібно не тільки сприяти отриманню освіти населенням регіону, а також розширювати естетичний, культурний світогляд населення, а також і популяризувати працю освітян та наукових співробітників, забезпечити умови щодо підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів із урахуванням потреб регіону. Для продукування інтелектуального капіталу необхідно забезпечити цільний взаємозв'язок між освітніми, науковими установами, інноваційною інфраструктурою, бізнесом та регіональними органами влади. Це поєднання сприятиме залученню інвестиційних ресурсів за підтримки регіональних органів влади до інтелектуальної сфери, що дасть додатковий поштовх для інноваційного розвитку регіонів.

Сьогоднішня парадигма – освіта впродовж всього життя, яка прийшла на заміну парадигмі «освіта на все життя», зумовлює не тільки якісну підготовку висококваліфікованих кадрів, а також підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів із урахуванням майбутніх потреб регіонів, прискореного оновлення та вдосконалення засобів виробництва за використанням сучасних методів навчання. Це, у свою чергу, стає системоутворюючою складовою розширеного відтворення інтелектуального капіталу, сприяє досягненню ефективної зайнятості населення регіонів та нарощенню інтелектуального капіталу регіонів в цілому.

Але, стимулювання інтелектуального капіталу без розвитку інноваційної інфраструктури не може гарантувати інноваційного зростання в регіонах.

Інноваційна інфраструктура представляє собою сукупність організаційно-економічних інститутів, що спроможні забезпечувати прискорення процесу перетворення результатів наукових досліджень та знань у технології, процеси, продукцію та сприяє більш швидкому застосуванню їх у господарській діяльності суб'єктів економіки, базуючись на принципі економічної ефективності як економіки в цілому так і її суб'єктів [1, с. 54].

Інноваційна інфраструктура включає в себе технопарки, технополіси, індустриальні та наукові парки, бізнес-інкубатори, науково-інноваційні та технологічні центри, центри трансферу технологій та комерціалізації об'єктів прав інтелектуальної власності, інноваційно-інвестиційні та венчурні фонди, лізингові компанії, експертно-консалтингові фірми тощо [3, с. 5].

Розвиток інноваційної інфраструктури в регіонах спроможний активізувати процес інноваційної діяльності шляхом забезпечення більш щільної взаємодії між регіональними господарськими суб'єктами за умов фінансової, інформаційної, страхової, консультативної, юридичної підтримки, а також зменшення часу між розробкою та впровадженням інновацій за рахунок селекції, сертифікації, стандартизації інноваційної продукції тощо [5, с. 49].

Розвиток інноваційної інфраструктури дає можливість вирішити нагальні проблеми підприємств, у тому числі інноваційних, до яких, перш за все відноситься недостатність фінансових ресурсів, а також: залучення інвестиційних ресурсів для придбання нових технологічних процесів та обладнання на оснащення наукових лабораторій, центрів, виробництва; знаходження необхідних площ для розробок та виробництва; супровідне оформлення фінансової та технологічної частин інноваційного проекту та доведення його до промислового випуску інноваційної продукції; юридичне закріплення прав інтелектуальної власності на результати інтелектуальної праці; залучення необхідних висококваліфікованих кадрів до інноваційного проектування; просування інноваційних ідей, наукоємної продукції та технологій на ринку тощо [4, с. 402].

За останнє десятиліття набуло поширення створення та розвиток інноваційної інфраструктури на базі закладів вищої освіти, до яких відносяться: технопарки, бізнес- та інноваційні інкубатори, наукові центри, майданчики для стартап-проектів тощо. Це дає можливість активізувати науководослідну роботу у закладах вищої освіти та наблизити їх до виробництва. Інноваційна інфраструктура у закладах вищої освіти вимагає підтримки з боку муніципальних та регіональних органів влади для активізації фінансової підтримки, наприклад у вигляді залучення інвестиційних ресурсів у інноваційні проекти за участю державно-приватного партнерства. Також, це дасть можливість:

- орієнтувати наукові дослідження на існуючі та потенційні потреби з урахуванням специфічних особливостей регіонів;
- активізувати створення малих інноваційних підприємств у регіоні;
- зміцнити взаємозв'язок освітнього, наукового та виробничого потенціалу;
- підвищити рівень впровадження інноваційних процесів на виробничих підприємствах регіону та забезпечити випуск інноваційної продукції як для внутрішнього так і для світового ринку тощо.

Формування інноваційної інфраструктури на базі закладів вищої освіти поширює утворення малих інноваційних підприємств, які, у свою чергу, є більш гнучкими у ринковому середовищі та спроможні спрямовувати спільні зусилля із закладами вищої освіти на останні вимоги кон'юнктури ринку

у інноваційних запитах. Також, це дає можливість закладам вищої освіти:

- трансформувати навчальний процес з урахуванням інноваційних запитів на ринку;
- поєднати науково-дослідну та освітню діяльність із сучасними запитами потреб регіонів;
- підвищити кадровий потенціал за рахунок набуття практичного досвіду та запобігти відтоку висококваліфікованих кадрів із освітніх закладів;
- підвищити мотивацію студентів до навчання, кадрового складу до науково-дослідної діяльності та підвищити якість навчання;
- активізувати міжнародну науково-дослідну діяльність та участь у міжнародних інноваційних проектах;
- залучити інвестиційні ресурси для оновлення дослідницької бази освітніх закладів;
- налагодити більш щільні взаємозв'язки із регіональними економічними суб'єктами.

У свою чергу, формування та розвиток інноваційної інфраструктури на базі закладів вищої освіти збільшить кількість інноваційно-активних підприємств регіону, сприятиме підвищенню інтелектуального капіталу, відкликнеться позитивною динамікою на ринку праці та доходах населення регіону, сприятиме досягненню стратегічних інноваційних планів регіонів, а також, як кінцевий результат – збільшить доходи місцевих бюджетів та підвищить соціально-економічний розвиток регіонів.

При взаємодії з високотехнологічними компаніями заклади вищої освіти дістають можливість трансформувати процес навчання з орієнтацією на ринок, включаючи у навчальний процес перспективні навчальні модулі з дисциплін, відкриття нових спеціальностей, розширення науково-дослідної, лабораторної бази для отримання студентами практичних навичок, залучення провідних фахівців високотехнологічних компаній до викладацької діяльності. У взаємодії закладів вищої освіти, промисловості та малого бізнесу, вирішується проблема нестачі інноваційних розробок, апробованих на великих підприємствах регіону, істотно знижуються ризики впровадження нової високотехнологічної продукції у масове виробництво.

Висновки з проведеного дослідження. Підтримка інтелектуально-інноваційної сфери регіональними органами влади дасть можливість залучити консолідовані інвестиційні ресурси, що сприятиме не тільки формуванню інтелектуального капіталу регіонів, а й втіленню наукових роз-

робок у виробництво, створено прозорого інвестиційного середовища, що сприятиме припливу іноземного капіталу. Інтелектуально-інноваційна детермінанта структурної модернізації економіки регіонів спроможна дати синергійний ефект для формування та використання інтелектуального капіталу та інноваційної модернізації економіки регіонів, що сприятиме соціально-економічному розвитку регіонів і виходу їх на світовий ринок інноваційної продукції та технологій.

Розвиток інноваційної інфраструктури є важливим фактором структурної модернізації економіки, що спроможна активізувати не тільки створення інноваційної продукції, а й прискорити її впровадження у виробництво. Інтеграційні процеси розвитку інноваційної інфраструктури на базі закладів вищої освіти та налагодження взаємозв'язків із державними та муніципальними органами влади та промисловістю регіонів дають можливість ефективно реалізовувати повний цикл створення та впровадження науково-інноваційної продукції. Тісна взаємодія із суб'єктами регіональної економічної системи надає процесам формування та використання інтелектуального капіталу ринково-орієнтованого характеру.

Подальших досліджень вимагає розроблення дієвих механізмів активізації інноваційної діяльності виробничих підприємств регіонів в умовах змін інституціонального середовища.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Інноваційні підходи до регіонального розвитку в Україні: аналіт. доп. С.О. Біла, Я.А. Жаліло, О.В. Шевченко, В.І. Жук та ін. ; за ред. С.О. Білої. Київ, НІСД, 2011. 80 с.
2. Інтелектуально-інноваційний розвиток регіону в контексті євроінтеграції: наук. ред. Л.К. Семів; Інститут регіональних досліджень НАН України. Львів, 2009. 483 с.
3. Реутов В.Є., Горда О.С. Інноваційний розвиток регіональної економічної системи України в глобалізаційних умовах. *Інвестиції практика і досвід*. 2010. № 4. С. 4–8.
4. Тульчинська С.О. Інтеграційна концепція формування регіональних економічних систем інтелектуально-інноваційного типу. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. Київ, НТУУ «КПІ», 2015. Вип. 12. С. 400–407.
5. Тульчинська С.О. Інтелектуально-інноваційна модернізація економіки України: теоретико-методологічні аспекти : монографія. Київ, НТУУ «КПІ», 2009. 488 с.